

una relació directa o indirecta, tant en aspectes estrictament naturalistes (com la delimitació de regions ecològiques a escala planetària) com en d'altres més aviat socials o econòmics (com la producció d'energia o els efectes de l'accident de Txernòbil). Al nostre parer, aquesta exhaustivitat és una de les seves dues majors virtuts; l'altra és la de constituir-se en una eina de treball i una font d'informació importantíssima. Molt valuosa per al lector/a serà també la relativament extensa i ben seleccionada bibliografia inclosa al final del llibre. Presenta la manca, però, de no citar en gairebé cap cas les fonts d'on s'ha extret la informació.

A tall de crítica, sense que hagi de ser maliciosa, també hem d'esmentar el risc de perdre vigència molt ràpidament pel fet d'aportar unes xifres massa concretes, en contraposició amb l'*Atlas Gaia*. Efectivament, en la portada del llibre se'ns informa que es tracta de «the most up-to-date report on the state of the world» (l'informe més actualitzat de l'estat del món). Això, que sens dubte era cert en el moment de la seva publicació, podria obligar els autors i editors a fer-ne una edició actualitzada força freqüent, iniciativa que segurament seria molt ben rebuda.

Joan Manuel Soriano

Departament de Geografia

Universitat Autònoma de Barcelona

Gerber, Rod i Lidstone, John (eds.) (1988), *Developing skills in geographical education*, Jacaranda Press, Brisbane.

Ha arribat a les nostres mans el volum que conté els treballs presentats al Simposi de la Comissió d'Educació Geogràfica de la

Unió Geogràfica Internacional, que tingué lloc a Brisbane (Queensland) el 1988. Tal com diuen els editors en el preàmbul, el títol és pretensament ambiciós i comprèn aportacions de molts tipus sobre tots aquells aspectes que cal tenir presents a l'hora d'ensenyar geografia.

El llibre està dividit en seccions ben diferenciades i cada una d'elles és una ponència principal seguida per les comunicacions presentades. La primera, dedicada als models docents, conté una aportació de Michael Naish en la qual comença assenyalant la dicotomia entre el que anomena *mètode* d'ensenyament i *manera* d'ensenyar, i on fa una descripció dels diversos estils i la seva repercussió en la relació ensenyament-aprenentatge, amb una ràpida repassada a les teories i als estudis més rellevants sobre el tema, des dels ja considerats més clàssics, com els d'Ausubel o Bennett, fins als de Galton i Simon. La part més interessant d'aquest treball de Naish és el capítol dedicat als estils d'ensenyament en geografia, on es fa una síntesi de tots els treballs sobre aquest tema en el món anglosaxó (Stoltman, Steinbrink, Slater, Choquette, Fien, Gerber, Tolley, Reynolds), i podriem resumir el seu objectiu en la pregunta que ell mateix es formula al final del treball: quines són les necessitats educatives dels estudiants i com pot la geografia cobrir-les?

Les comunicacions que segueixen a aquesta ponència són exemples concrets de relacions ensenyament-aprenentatge de molt heterogènia qualitat i detall, entre les quals cal destacar la de F. Slater, que analitza l'actuació docent d'uns professors en pràctiques i es qüestiona si hi ha un estil d'ensenyar i es pot aprendre i fins a quin punt els elements de la personalitat pròpia configuren la base d'un estil o forma d'actuació docent.

La segona secció està dedicada al desenvolupament de les capacitats i les habilitats en geografia i està encapçalada per un treball de Bernard Cox, on es tracta d'identificar quines són les capacitats pròpies de la geografia i es fa una síntesi de les teories de la psicologia educativa sobre el seu desenvolupament. Les comunicacions que segueixen són també exemples d'aplicació, especialment sobre el treball cartogràfic a l'aula.

John Fien és el ponent de la tercera secció, que rep el títol de «Capacitats per a viure: una perspectiva geogràfica». El treball de Fien, en la línia de les seves darreres aportacions, se situa en la recerca d'aquells elements que poden contribuir a fer uns ciutadans més autònoms, amb una vida més plena, cosa que només és possible si hom troba resposta a una sèrie de qüestions geogràfiques que se'ns plantegen com a éssers socials, productors, consumidors i ciutadans. L'autor parteix de la reflexió sobre els nexes entre educació, societat i vida quotidiana, i adopta com a marc teòric les aportacions de John Huckle, a les quals qualifica com a síntesi de la tradició radical en geografia i de la pedagogia social. Com a conclusió proposa el model de treball del *Programme for Political Education in the U.K.*, en el qual s'ha demostrat com la geografia pot servir per a assolir els coneixements, les capacitats i els valors per a la vida mitjançant l'estudi de temes locals, conflictes ambientals, processos de gestió del territori, etcètera.

La secció quarta està dedicada al desenvolupament curricular en geografia per a la dècada dels noranta, i la ponència està escrita per Norman Graves, que es proposa analitzar la naturalesa dels canvis en relació amb les tendències en pedagogia, la nova recerca geogràfica i les noves tecnologies i la seva implicació en les comunicacions.

L'article és un repàs intencionadament eclèctic dels elements que l'autor considera rellevants en les tendències en la pràctica docent i l'ensenyament de la geografia en l'educació superior, i traspuja un cert pessimisme sobre les possibilitats de supervivència de la geografia escolar en una societat cada cop més dominada per la tecnologia i la necessitat de capacitar una mà d'obra al seu servei. D'altra banda, apunta els seus reeixos, ja explicitats en molts altres treballs, sobre uns currículums modulars en els quals la geografia està en funció del desenvolupament educatiu, i no com a corpus científic, i, en definitiva, de les tendències més radicals, ben representades en altres treballs de l'obra que comentem.

Voldríem destacar d'entre les comunicacions la de Jean Marechal, un dels pocs participants no anglosaxó, que proposa una reflexió epistemològica i didàctica sobre els continguts dels currículums en geografia i introdueix el tema de la formació contínua com a clau en el procés de revisió de la tasca docent.

La ponència que encapçala la secció quinta ve signada per Michael Williams i introdueix el capítol sobre la formació permanent. Se centra fonamentalment en el disseny d'activitats i cursos de reciclatge, i proporciona un repertori d'institucions, programes i centres de recursos professionals que poden ser de gran utilitat per als ensenyants.

El darrer capítol està dedicat a la recerca en l'ensenyament de la geografia i ve encapçalat per un treball de John Lidstone, on es planteja què és la recerca i qui ha de dur-la a terme en la didàctica de la geografia. La primera part de l'article és una síntesi interessant que pretén classificar tota la recerca feta al món anglosaxó sobre ensenyament de la geografia tot intentant esta-

blir quins aspectes són els que estan més treballats i quins han estat més oblidats. La segona part del treball la dedica als objectius de la recerca, als quals considera més importants que els mateixos temes, i a la contribució de la recerca en la pràctica a l'aula, i exposa la necessitat de col·laboració entre l'investigador i el mestre per tal d'implementar els resultats de la investigació.

La diversitat i heterogeneïtat dels treballs que conté el volum és òbviamment fruit del seu origen; aquesta mateixa procedència fa que els punts de vista i els enfocaments teòrics siguin també molt plurals i converteixin

l'obra en un mosaic o aparador de les tendències en el món anglosaxó de l'ensenyament de la geografia. I potser aquí rau una de les debilitats d'una obra com aquesta: la manca de representació dels treballs que es fan en altres àmbits, molt feblement representats, tot i tractar-se d'una reunió internacional d'experts en el tema, on no hi hagué cap ponència encarregada a representants del món no anglosaxó.

Maria Villanueva i Margalef

Departament de Geografia

Escola de Mestres «Sant Cugat»

Universitat Autònoma de Barcelona